

۱۰. تاحل مسئله

ایجاد شده و از این نظر رشد یافته‌اند، سبکی تأملی دارند و در رفتار و منش ایشان واکنش‌های هیجانی و تکانشی کمتری دیده می‌شود.

واقعیت این است که دنیای امروز بسیار پیچیده‌تر از گذشته شده و مسئله‌ها و موقعیت‌های پیش روی دانش‌آموزان ما در زمانه حاضر بسیار درهم‌تنیده‌تر و چندلایه‌تر از مسائل چندنسل پیش است. همین موضوع اهمیت آموزش مهارت حل مسئله را به‌خوبی نشان می‌دهد و ضرورت آن را عیان می‌کند. دانش‌آموزان، هم در دوران تحصیل و هم در بزرگسالی و دوران فراغت از تحصیل، برای اینکه زیست مطلوب داشته باشند، باید به‌طور جدی به این مهارت مسلح شوند.

برای تحقق این مهم، نظام آموزش و پرورش (برنامه‌های درسی، روش‌های تدریس و طراحی‌های فوق‌برنامه) نقش بسیار مهمی دارد و نقش معلم در این میان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بر این اساس و برای بهره‌گیری معلمان از این نوشتار، ۱۰ پیشنهاد عملیاتی برای آموزش و ایجاد مهارت حل مسئله در دانش‌آموزان به‌طور مختصر بیان می‌شود:

مهارت حل مسئله یکی از مهم‌ترین مهارت‌های لازم برای زیستن در دوران جدید است. این مهارت به دانش‌آموزان یاد می‌دهد هر مشکل به‌عنوان فرصتی جدید برای پیشرفت است و برای آن راه‌حلی وجود دارد که باید و می‌توان به آن دست یافت. یادگیری مهارت‌های زندگی در سنین پایین، به‌خصوص مهارتی همچون حل مسئله، به اندازه کافی به کودک و نوجوان فرصت آزمون و خطا می‌دهد تا به‌خوبی در استفاده از آن برای دستیابی به راه‌حل‌ها ماهر شوند. بر این اساس می‌تواند، در هنگام ورود به جامعه در دوران بزرگسالی و در مواجهه جدی‌تر و واقعی‌تر با مسائل، مشکلات و تناقضات، رفتار سازگاران و عاقلانه‌تری از خود نشان دهد و به‌خوبی با دیگران ارتباط مؤثر برقرار کند.

در یک تعریف ساده اما علمی، فرایند حل مسئله نوعی نگرش کلی به مسائل و مشکلات است که به فرد کمک می‌کند به‌صورت ساختار یافته و هدفمند موانع سر راه را رفع کند و راه‌حل‌های هیجانی و غیرمنطقی به کار نبرد. بر این اساس، از نظر سنخ (تیپ) شخصیتی، افرادی که توانایی و مهارت حل مسئله در آن‌ها به‌خوبی

۲. تأکید بر فرایندها به جای نتیجه‌محوری:

آنچه به ایجاد مهارت حل مسئله منجر می‌شود، فرایند و مراحل است که طی می‌شوند و نیز تبیین و تشریح این فرایندها و مراحل. اگر نه صرف محوریت‌داشتن نتیجه‌چندان مهارت حل مسئله را در دانش‌آموزان ایجاد نمی‌شود.

۱. توجه به اهمیت گفت‌وگو و ارائه توضیحات مبسوط در کلاس‌های درس:

توضیحات بسط یافته و به دنبال آن بازکردن فضای بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان در سنین گوناگون، یکی از بهترین زمینه‌ها برای آموزش و ایجاد مهارت حل مسئله و در معرض قضاوت قرار گرفتن راه‌حل‌های ارائه شده است.

۴. تأکید نکردن بر آزمون‌ها و سؤالات حافظه‌محور صرف و چندگزینه‌ای، به‌خصوص در درس‌های علوم انسانی و اجتماعی

۳. تأکید بر آموزش مستقیم مهارت حل مسئله:
مهارت حل مسئله از آن دست مهارت‌هایی است که باید به‌طور مستقیم و آشکار به آموزش و ایجاد آن همت گماشت. البته این حرف به معنای بطلان روش‌های کاربرد غیرمستقیم در تحقق این مهارت نیست، اما برای آموزش این مهارت، استفاده از روش‌های آشکار، به‌نحوی که خود دانش‌آموز بداند در فرایند چه آموزشی قرار گرفته، مهم است.

۶. ارائه کمک به دانش‌آموزان برای حل مسئله براساس روش داربست‌زنی: کمک به دانش‌آموزان برای حل مسائل سخت و پیچیده باید مرحله‌به‌مرحله و به شکلی باشد که تمام راه‌حل و تمام کمک یکجا و دفعی در اختیار او قرار نگیرد، بلکه قدری از کمک به شکلی ارائه شود که در عبور از همان مرحله به‌قدر نیاز یاری‌رسان باشد.

۵. درگیرسازی دانش‌آموزان با موقعیت‌های پیچیده و مبهم: بسیاری از مسئله‌های پیرامون دانش‌آموزان به‌قدر کافی پیچیدگی نسبی دارند و مواجهه و درگیر کردن آن‌ها با این مسائل راهگشاست، اما گاه نیاز است که معلم خود شرایط پیچیده و غامض را طراحی کند تا در صورت نبود شرایط فوق، دانش‌آموزان، حتی شده به‌صورت مصنوعی، با شرایط این نوع از مسائل مواجه شوند و تمرین حل مسئله در این شرایط را تجربه کنند.

۸. تشویق کار گروهی و حل مسئله به شکل جمعی: اگرچه تقویت قوای ذهنی دانش‌آموزان برای حل مسئله در ظاهر فردی و شخصی است، اما مسیرهای ایجاد و تحقق این مهارت الزاماً به‌صورت انفرادی محقق نمی‌شوند و همکاری و کار جمعی خود در این فرایند موضوعیت دارد.

۷. پذیرش و اجرای اصل اشتباه‌کردن: کودکان و نوجوانان برای رشد کردن و تکامل ناگزیر از اشتباه‌کردن‌اند، اما آنچه برای معلم و مربی مهم است، این است که باید زمینه درس‌گرفتن را از اشتباهی‌ها برایشان فراهم کند.

در این شماره از مجله رشد فناوری آموزشی پرونده‌ای با عنوان حل مسئله آماده شده است. در این پرونده کوشیده‌ایم برای معلمان و خوانندگان محترم مجله بستری فراهم کنیم که بتوانند در مسیر آموزش مهارت حل مسئله بهتر از گذشته نقش‌آفرینی کنند. امید که مورد استفاده قرار گیرد و مقبول افتد.

۹. تشویق به مطالعه و پژوهش برای یافتن راه‌حل‌های متعدد برای حل مسائل: نسل جدید دانش‌آموزان به کسب مهارت‌های مطالعه و خواندن و دسترسی صحیح و علمی به منابع نیاز بیشتری دارند، چرا که کثرت منابع در دسترس، بسیاری از ایشان را در دستیابی به منابع اصیل و معتبر گمراه می‌کند؛ ضمن اینکه عادت‌های رسانه‌ای جدید توان مطالعه عمیق را از این نسل گرفته‌اند!

۱۰. استفاده مناسب، بجا، به‌اندازه و ماهرانه از فناوری در دسترسی سریع و ساده به اطلاعات مورد نیاز برای حل مسائل: فناوری‌ها امروزه برای رفع نیازهای انسان در خدمت او هستند، اما در عین حال و در صورت نبود مهارت در کم و کیف استفاده از آن‌ها، همین امکان می‌تواند به ضد خود بدل و رهنش بشود. بر این اساس، معلمان باید روش استفاده صحیح از فناوری‌ها برای تحقق اهداف آموزشی و یادگیری را با دانش‌آموزان به گفت‌وگو و بحث بگذارند (تأکید می‌شود که به بحث بگذارند نه اینکه یاد بدهند!).